

Slovenská spoločnosť pre plánované rodičovstvo

MUDr. Michal Kliment, CSc.

Gynekologická ambulancia, Pezinok

Politické zmeny na rozhraní rokov 1989 a 1990 prebudili aj na Slovensku, dovtedy driemajúcu, občiansku energiu. Nová možnosť ovplyvniť „veci verejné“, viedla k zakladaniu mimovládnych organizácií, občianskych združení a k postupnému vytváraniu základov občianskej spoločnosti. Mimovládne organizácie a občianske združenia vznikali v snahe riešiť tie problémy, na ktorých riešenie štátne inštitúcie buď nevytvárali podmienky alebo o ne neprejavovali záujem. V tomto období vznikla na popud Populačného fondu spojených národov a Medzinárodnej federácie pre plánované rodičovstvo (IPPF) aj Slovenská spoločnosť pre plánované rodičovstvo (SPR). Pri jej vzniku stáli profesionáli (lekári, učitelia, psychológovia, novinári, právnici, zdravotné sestry, študenti), vedomí si svojej zodpovednosti za vývoj v oblasti, ktorá až neskôr, v roku 1994 na Populačnej konferencii OSN v Káhire, dostala názov reprodukčné zdravie. SPR vznikla z potreby systematicky riešiť problémy súvisiace s dovtedy tabuizovaným ľudským sexuálnym správaním a reprodukciou. V tom čase najviditeľnejším problémom v tejto oblasti bol vysoký počet umelých prerušení tehotnosti, jeden z najvyšších na svete, v prepočte na 1000 žien v plodnom veku. Pozornosť však vzbudzovali aj problémy spojené so sexuálnym zneužívaním detí, s nárastom sexuálne prenosných infekcií, so sexualizovaným a domácim násilím. Analýza problematiky viedla k poznaniu potreby komplexného riešenia problémov reprodukčného zdravia. Spolupráca s Medzinárodnou federáciou pre plánované rodičovstvo, s Populačným fondom spojených národov a so Svetovou zdravotníckou organizáciou, viedli zase k pochopeniu faktu, že jedným z dôležitých rozmerov ochrany reprodukčného zdravia je aj rešpekt k reprodukčným ľudským právam, ktoré konzervatívna časť slovenskej spoločnosti kŕčovite odmieta. Z analýz problematiky, zo skúseností z celého sveta, ako aj z odporúčení medzinárodných inštitúcií vyplynulo poznanie, že problém potratov nie je možné riešiť ich zákazom, lebo taký prístup vyvoláva iba ilúziu morálneho riešenia. Pri ich zákaze narastá riziko ilegálnych potratov, potratovej turistiky a nárastu materskej úmrtnosti a arogantne sa ignorujú základné ľudské práva.

Z finančných prostriedkov grantu projektu Phare EU, organizovali profesionáli, združení v SPR, v spolupráci s Ministerstvom školstva, vzdelávanie učiteľov pre oblasť sexuálnej výchovy mládeže, z tých istých prostriedkov iniciovali v roku 1997 výskum, realizovaný agentúrou FOCUS, ktorého cieľom bolo získať dovtedy nedostupné informácie o sexuálnom chovaní a postojoch slovenskej verejnosti k najintímnejším oblastiam ovplyvňujúcich sexuálne a reprodukčné zdravie. Podobné výskumy iniciované spoločnosťou mapovali postoje žiakov a študentov na školách, a tvorili podklad pre vypracovanie metodických textov pre školskú mládež. Podobne potreba poznať objektívne údaje motivovala aj výskum o sexuálnom správaní a postojoch k hodnotám v tejto oblasti u vybratej skupiny rómskej komunity, žijúcej izolovane v osadách, kde sú vážne zdravotné aj sociálne problémy vzájomne prepojené.

Profesionáli napojení na aktivity spoločnosti pre plánované rodičovstvo sa vyjadrujú k problematike reprodukčného zdravia aj u marginalizovaných skupín obyvateľstva, vrátane špecifických problémov u spomenutej časti rómskeho etnika, žijúceho na okraji spoločnosti. V duchu tohto poznania navrhujú zmeny v systéme vzdelávania detí a v komplexnej zdravotnej starostlivosti.

Aktivity členov SPR v rôznych profesionálnych oblastiach medicíny, psychológie, pedagogiky viedli postupne k zmenám postojov k antikoncepcii, k nárastu ich užívateľiek a dramatickému poklesu počtu potratov v porovnaní s okolitými krajinami. SR sa tak dostala z pomedzi krajín s najvyšším počtom potratov za obdobie 20 rokov medzi krajiny s ich najnižším počtom. V roku 1989 mala SR vyše 40 potratov na 1000 žien vo fertilnom veku a v roku 2007 to bolo 9,7. Uvedený trend je výsledkom mimovládnych aktivít, koordinovanej s medzinárodnými inštitúciami a farmaceutickými firmami a nie výsledkom cieľavedomej politiky štátu. Aktivity SPR boli aj v pozadí liberalizácie sterilizačného zákona a zmeny dovtedajšej viazanosti núdzovej antikoncepcie na lekársky predpis na voľnopredajný prostriedok prevencie neželanej tehotnosti, po zlyhaní antikoncepcie, pri náhodnom sexuálnom styku alebo po znásilnení.

Via pract., 2010, 7 (4): 189

Všetky tieto snahy však trvale narážajú na odpor konzervatívnych síl spoločnosti so silným politickým vplyvom. Práve doterajší neúspech o oddideologizovanie problematiky sexuálneho a reprodukčného zdravia je dôvodom doterajšieho zlyhania snahy o dosiahnutie celospoločenského konsenzu v oblasti vzdelávania a poskytovania zdravotných služieb. Týka sa to aj problému definovania tzv. minima sexuálnej výchovy, ktoré by stanovilo základnú sumu informácií, ktoré by mali dostať deti bez ohľadu na charakter vzdelávania. Spolupráca s medzinárodnými inštitúciami, a to hlavne so Svetovou zdravotníckou organizáciou, s Populačným fondom spojených národov a v poslednom období aj s Medzinárodnou federáciou gynekológov a pôrodníkov, umožnila oboznámiť aj slovenskú profesionálnu a laickú verejnosť so základnými etickými princípmi lekárskej práce a poukázať na rozdiely oproti postojom cirkvi v oblasti rešpektu k slobode voľby, povinnosti konať dobro a rešpektovať autonómiu každého pacienta, ako aj etickej neprijateľnosti snahy povyšovať náboženstvo nad povinnosť poskytovať zdravotné služby v oblasti reprodukčnej medicíny. Spolupráca s týmito inštitúciami umožnila aj definovanie rizika zneužitia výhrady svedomia v oblasti reprodukčnej medicíny a poznanie nárastu rizika vzniku nebezpečných a ilegálnych potratov.

Spoločnosť pre plánované rodičovstvo (SPR) (www.rodicovstvo.sk), je mimovládna, nezisková organizácia, ktorej poslaním je od jej vzniku v roku 1991 podporovať zodpovedné a kultivované sexuálne správanie mužov a žien, a obhajovať základné ľudské práva v oblasti sexuálneho a reprodukčného zdravia. SPR je plnoprávnym členom Medzinárodnej federácie pre plánované rodičovstvo (International Planned Parenthood Federation - IPPF) so sídlom v Londýne. <http://www.ippf.org>. Spoločnosti pre plánované rodičovstvo pracujú už v 134 krajinách v 6-ich regiónoch sveta. Európske krajiny sú organizované v európskej sieti so sídlom v Bruseli (<http://www.ippfen.org>).

MUDr. Michal Kliment, CSc.
Gynekologická ambulancia
Hollého 2, 902 01 Pezinok
klimentmichal1@gmail.com

